

III. TEOLOGIE SISTEMATICĂ

SCRIPTURĂ-TRADIȚIE-BISERICĂ ÎN ORTODOXIE ȘI PROTESTANTISM

DACIAN BUT-CĂPUȘAN*

REZUMAT. Modul de înțelegere a raportului Scriptură-Tradiție de către confesiuni se repercutează în concepția lor eclesiologică și soteriologică. Lipsa unei interpretări autentice a Scripturii, datorită subestimării Sf. Tradiții conduce inevitabil la o concepție greșită despre mântuire și despre Biserică.

Protestanții maximalizează Scriptura, care este *norma normas* și minimalizează Biserica, respingând orice autoritate extra-biblică.

Potrivit învățăturii ortodoxe, Sf. Scriptură și Sf. Tradiție au aceeași valoare și autoritate, sunt două forme de comunicare a adevărului revelat, inseparabile, complementare.

În esență conținutul Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții este identic, așadar Sf. Tradiție nu poate fi pusă în opoziție cu Scriptura, numai dacă i se alterează ființa. Între Scriptură, Tradiție și Biserică nu este un raport de supraordonare sau subordonare, ci de coordonare.

Cuvinte cheie: Scriptură, Tradiție, Biserică, Revelație, autoritate

Sfânta Scriptură constituie un izvor de credință de necontestat. Nici o erezie, confesiune sau denominațiune n-a respins-o cândva. Bisericile se diferențiază în interpretarea ei, după poziția lor față de Sfânta Tradiție. Astfel Sf. Tradiție a devenit câmp al marilor controverse interconfesionale.

Norma fundamentală a Teologiei creștine, după protestanți este numai Scriptura (*sola Scriptura*). Sf. Scriptură este singurul izvor al Revelației divine. Ea cuprinde Cuvântul lui Dumnezeu, nealterat și necorupt și este singură normativă pentru credință, asigură conținutul doctrinar și moral, fiind un cod complet și suficient. Numai ceea ce învață și poruncește Scriptura este dogmă, pentru ei nici nu există dogme propriu-zise, ci numai cuvântul lui Dumnezeu.

* Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România,
dbutcupusan@yahoo.ro

Intenția reformatorilor era să depășească subiectivitatea umană, manifestată în tradiții, și interpretările arbitrare papale, dar aceasta a condus tocmai la afirmarea totală a subiectivității, căci fiecare este îndreptățit să interpreteze Scriptura, după cum îl luminează Duhul Sfânt în momentul citirii fără ajutorul Tradiției și independent de orice autoritate (Biserica) “marele ideal al protestanților va fi astfel acela de a nu se supune unor învățături omenești, ci numai lui Dumnezeu și învățăturii Sale”.¹

Sf. Scriptură este mărturia autentică și singura legitimă a Revelației divine, al cărei autor principal este Duhul lui Dumnezeu. Ea are o semnificație și o autoritate unică. Toate trebuie supuse criteriului biblic. Adevărata Tradiție este cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu, care a existat înaintea Bisericii. Cuvântul acesta este Evanghelia, vestea cea bună. Reforma redescoperă *viva vox Evangelii*.

Sf. Apostoli au fixat în scris Tradiția, aceasta este Scriptura, singura care cuprinde adevărul revelat. “Sf. Scriptură a Noului Testament a luat ființă în mod progresiv începând cu fixarea tradiției orale, cu adunarea scrierilor vechi creștine (epistole, Evanghelii) și până la definitivarea și canonizarea ei”.² Fixarea canonului înseamnă renunțarea de a privi ca normă celelalte tradiții, care n-au fost fixate în scris de Sf. Apostoli. Magisteriul Bisericii nu putea să păstreze tradiția curat apostolică, fără o normă superioară, care este Scriptura. Existența tradiției bisericești este respectabilă și folositoare, dar contingentă și omenească.

Reforma protestantă a izbucnit ca o revoluție contra tradiționalismului în formele pe care le dezvoltase și în importanța pe care o căpătase în Biserica Apuseană în Evul Mediu târziu, contra tradiției corupte a Bisericii papale, cu colecția ei de datini privind indulgențele, magisteriul și primatul, ca o mișcare antiinstituțională, anticlericală, antiritualistă, punând problema reconsiderării Scripturii și a sfârșit prin respingerea integrală a Tradiției. Atitudinea total negativă a Protestantismului față de Sf. Tradiție și marea polemică ce s-a iscat are la bază chipul cum a fost utilizată Tradiția în Catolicism, care încerca să fundamenteze pe aceasta toate inovațiile și exagerările papalității. Principiul formal al Reformei *sola Scriptura* era îndreptat împotriva Teologiei Scolastice, tendința Teologiei romano-catolice era de a formula învățături fără temeii în virtutea concepției despre Revelația virtuală, cuprinsă în așa-numita Tradiție ideală sau tradiție din punct de vedere subiectiv *traditio constitutiva*.

Reformatorii au fost duși de curent mai departe decât erau intențiile lor inițiale: “Cum bine s-a spus, Protestantismul a înlocuit infailibilitatea Bisericii și a

¹ Pr. Adrian Niculcea, *Sfânta Treime în ființa și viața Bisericii*, Ed. Arhetip, 2001, p. 59.

² Ferdinand Hahn, *Die Heilige Schrift als älteste christliche Tradition und al Kanon* în Beiheft Ökumenische Rundschau, 42/1982 p. 47 c. f. Pr. Constantin Pătuleanu, *Teologia Ecumenică, Istoria și evaluarea dialogului teologic bilateral dintre EKD și BOR*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2003, p. 30.

papei cu infailibilitatea reformatorilor și a schimbat Tradiția Bisericii cu tradiția pe care a trebuit s-o creeze pentru organizațiile sale”³.

Sola Scriptura este principiul ermeneutic fundamental al Reformei. Scriptura este suficientă sieși: *Scriptura sui ipsius interpres*. Textul ei este inspirat în chip supranatural și nimeni nu poate să o interpreteze corect, decât cel ce a inspirat-o, Duhul Sfânt. În acest sens Calvin afirmă: “Să hotărâm deci lucrul acesta: că cei pe care Duhul Sfânt i-a instruit în sufletul lor au pe deplin încrederea în Scriptură și că Scriptura, într-adevăr, se autentică pe sine (αὐτόπιστον)...Iar certitudinea pe care merită să i-o acordăm și-o dobândește prin mărturia Duhului”⁴.

Luther urmărind eliberarea tradiției adevărate de cea falsă, de deformările Bisericii romano-catolice, atacă violent datinile și practicile romano-catolice din vremea sa chiar se folosește de interpretarea dată Sf. Scripturi de Sf. Părinți (fer. Augustin), dar îi consideră pe *aceștia magiștri omenești și dascăli particulari*, de asemenea face apel la argumente din Sf. Tradiție cu privire la Botez. Oarecum el recunoaște tradițiile în măsura în care acestea nu contravin sau nu contrazic Sf. Scriptură (cuvântul lui Dumnezeu): “Quod ergo non est contra Scripturam, pro Scripturam est, et Scriptura pro eo.”⁵ Este respinsă așa numita *tradiție extrabiblică*, orală, care a fost transmisă prin magisteriul Bisericii generațiilor următoare. Sf. Scriptură este cuvântul lui Dumnezeu înveșmântat în cuvinte omenești, *în-literat*, a spus Luther “întocmai cum Hristos, veșnicul Cuvânt al lui Dumnezeu este întrupat în haina umanității”⁶.

Confessio Augustana însă exprimă o opoziție absolută între Tradiție și Scriptură: în afară de Scriptură nu toate celelalte învățături formulate de Biserică cuprind tradiția apostolică, multe sunt tradiții omenești, opuse Evangheliei și învățăturii de credință”⁷.

Calvin respinge tot ceea ce nu contribuie la menținerea cinstirii lui Dumnezeu. În această categorie intră și tradiția Sf. Părinți, privitoare la cult și disciplină, deoarece acestea sunt deosebite de regula de credință apostolică. “Domnul a cuprins în așa fel în Legea Sa, tot ce ținea de regula desăvârșită de a trăi cum trebuie, încât n-a lăsat nimic oamenilor, ca să mai adauge la ea”⁸.

Suficiența Scripturii este afirmată și de Mărturisirile de credință calvine: “Noi credem că aceste Sfinte Scripturi conțin toată plinătatea voii lui Dumnezeu și că tot ce trebuie să creadă omul pentru a fi mântuit este cuprins în învățătura

³ Teodor M. Popescu, *Sfânta Tradiție în Biserica Ortodoxă spre deosebire de celelalte Biserici* în Studii Teologice, nr. 7-8/1952, p. 409-410.

⁴ Jean Calvin, *Institutio christianae religionis*, Genevae, 1568, p. 26.

⁵ C.f. N. Chițescu, *Scriptură, Tradiție, tradiții* în Ortodoxia, nr. 3-4/1963, p. 406.

⁶ *Dr. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe*, vol. 48, Weimer-Böhlau, p. 31.

⁷ Confessio Augustana, art. XV în *Die Symbolischen Bücher der evangelisch lutherischen Kirche*, Gütersloh, 1929, p. 42.

⁸ Jean Calvin, *Institutio christianae religionis*, cartea IV, cap. 10,17, p. 766.

lor. Și deoarece tot ce privește modul în care ne cere Dumnezeu să-l slujim este redat în Biblie cu lux de amănunte, oamenii, fie ei și Apostoli, nu trebuie să aducă alte învățături".⁹

După Protestantism, Tradiția sau *tradițiile*, cum preferă să se exprime "nu reprezintă un așezământ dumnezeiesc, ci omenesc, căci chiar dacă ar fi conținut ceva dumnezeiesc, ea s-a alterat în decursul timpurilor, amestecându-se cu foarte multe învățături omenești. În al doilea rând, pentru că între epoca apostolică și apariția învățăturilor tradiției se intercalează un spațiu de secole"¹⁰.

Protestanții identifică Revelația cu inspirația. Spre deosebire de Sf. Scriptură, documentele Sf. Tradiții nu sunt inspirate, dar cuprind Revelația dumnezeiască rămasă nescrisă și care s-a fixat apoi în monumentele Sf. Tradiții. La origine, Sf. Tradiție nu este străină de inspirație, întrucât Apostolul, ca organ al Revelației este la fel de inspirat și atunci când așterne în scris cuvântul dumnezeiesc și atunci când îl vestește pe acesta prin viu grai. Între cele două tezaure ale Revelației există doar "o anume nuanță de deosebire. Față de Sf. Tradiție, adică propriu-zis față de documentele Sfintei Tradiții în sens restrâns și deasupra acestora Sf. Scriptură posedă o calitate particulară, deci unică, anume aceea de a fi fost compusă sub directă înrăurire divină... în Sf. Tradiție nu vorbește Dumnezeu direct prin profet sau Apostol, ci Părinții dau mărturie despre credința Bisericii"¹¹, astfel Scriptura menținându-se într-o poziție de preeminență față de Tradiție.

Dar "revoltați împotriva oricărei autorități religioase, protestanții au fost siliți de împrejurări să impună comunităților lor unele Mărturisiri de credință cu autoritate. Grija era să nu se piardă nimic din descoperirea dată de Dumnezeu, au simțit nevoia să stabilească învățătura cea adevărată în scris nu numai împotriva romano-catolicilor, ci și împotriva curentelor centrifugale lăuntrice. Luptând împotriva oricărei tradiții, ei au trebuit să-și constituie una, proclamând cărțile lor simbolice, identice ca învățătură cu cuvântul lui Dumnezeu".¹² Ei fac din aceste cărți simbolice un fel de *regula fidei*, asemănătoare cu Tradiția bisericească, acceptând într-un fel, în practică, tradiția. De asemenea, protestanții și-au creat un cult propriu, organizare bisericească, veșminte speciale pentru pastor, etc.

Apologia le numește *traditiones humanae*, acele acte trupești, care nu mișcă inima (cap. VII), iar cap. XV *De traditionibus humanae in Ecclesia*, cărora le opune Sf. Scriptură este un protest împotriva inovațiilor și așa-numitelor strâmbări ale

⁹ *Confesiunea belgiană*, art. VI în *Confesiunea belgiană. Canoanele de la Dordrecht*, trad. de Constantin Moisa, Ed. Stephanus, București, 1997, p. 11.

¹⁰ Hristu Andruțos, *Simbolica*, trad. de Iustin Moisescu, Ed. Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, p. 104.

¹¹ Pr. Isidor Todoran, *Despre raportul dintre izvoarele Revelației* în *Mitropolia Ardealului*, nr. 9-10/1958, p. 726-727.

¹² N. Chițescu, *Scriptură, Tradiție, tradiții*, p. 487.

creinței și cultului apostolic, conchizând că există unele rânduiești, stabilite pentru buna ordine și pentru liniștea în Biserică, dar prin acestea nu se poate dobândi mântuirea.¹³

Relația dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție a fost dezbătută la prima întâlnire din cadrul dialogului teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania, care a avut ca temă *Sfânta Scriptură, Tradiția și Mărturisirea*. "Teologii ortodocși au putut constata la această întâlnire că teologii protestanți sunt de acord cu ideea unei tradiții apostolice cuprinzătoare, ceea ce deschide, cu siguranță, noi perspective pentru rezolvarea controversatei teme, devenită clasică între ortodocși și protestanți... după dezbaterile și discuțiile în legătură cu izvoarele Revelației divine vechea controversă dintre poziția ortodoxă *Sf. Scriptură și Sf. Tradiție* și principiul reformatoric *sola scriptura* s-a atenuat considerabil... Noi ne deosebim în aceea că pentru Biserica Ortodoxă Tradiția obligatorie din primele opt veacuri este considerată ca o parte componentă a *Tradiției apostolice* pe lângă Sf. Scriptură, în timp ce pentru Biserica Evanghelică, Tradiția Bisericii vechi este apreciată de asemenea, ca Tradiție bisericească".¹⁴

Din perspectivă ortodoxă Sf. Tradiție este memoria vie a Bisericii, mereu actuală, este viața Duhului Sfânt în Biserică, nu istoria Bisericii, ci practica ei, spiritualitatea liturgică, sacramentală, eclesială, moral-ascetică. Aceasta ni-l face contemporan pe Hristos, doar astfel realitatea lui Hristos este trăită și transmisă continuu. Tradiția nu este, negativ vorbind, simplă teorie, carte sau lege, depozit mort, muzeu sau colecție de antichități, menite a fi studiate de arheologie; Sf. Tradiție nu denumește un ansamblu de vestigii a unui trecut mai mult sau mai puțin rămas departe și detașat de prezent, ci ea rămâne în Biserică mereu vie și constantă, de totdeauna identică cu ea înseși (datorită identității în sine a Bisericii) cu toate că ea poate să fie trăită în conștiințele creștine individuale într-un chip și într-o intensitate diferite.¹⁵

Tradiția nu se poate schimba sau lepăda, căci o schimbare sau lepădare a ei echivalează cu o ciuntire a Revelației, a aplicării ei în deplinătatea și autenticitatea ei și aceasta ar însemna o ciuntire a Bisericii¹⁶. Modul de manifestare a slujirii învățătoarești a Mântuitorului a fost cel prin tradiție. El i-a îndemnat pe ucenici să pornească la propovăduire, considerând mijlocul acesta ca cel mai potrivit pentru a se face cunoscută neamurilor învățătura Sa. Nu avem nimic scris de la El. Cărțile Noului Testament nu sunt altceva decât consemnarea în scris a creinței Bisericii primare, ai cărei mărturisitori sunt Sf. Apostoli.

¹³ *Apologia Confessionis Augustanae* XV, 13 în *Die Symbolischen...*, p. 208.

¹⁴ Pr. C. Pătuleanu, *Teologia Ecumenică*, p. 33-34, 139.

¹⁵ Pr. I. Todoran, *Esența Sf. Tradiții și sensul ei istoric* în *Mitropolia Ardealului*, nr. 4-6/1976, p. 295.

¹⁶ Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. II, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 49.

Sf. Scriptură și Sf. Tradiție au aceeași valoare și autoritate, sunt două forme de comunicare a adevărului revelat, inseparabile, complementare. “Oralul și scrisul nu sunt decât forme de predare mai departe a cuprinsului revelat. Astfel că în această ordine și cuvântul scris și cel nescris au ca vehicule ale cuprinsului descoperit de Dumnezeu, același conținut și fac parte din aceeași lucrare de propagare a Revelației, cu același scop. Cu acest cuprins revelat este redat oamenilor de către Dumnezeu, înseamnă că sub acest aspect este el întreg predanie (παράδοσις) sau tradiție (traditio). De aceea Sf. Apostol Pavel putea să spună că întreaga învățătură creștină este predanie, adică predată, fie prin cuvântul rostit, fie prin cel scris”.¹⁷ Sf. Vasile cel Mare exprimă acest adevăr astfel: “Unele dintre dogmele și propovăduirile păstrate în Biserică le avem din învățătură scrisă, iar pe altele le-am primit din Tradiția Apostolilor, transmise nouă în taină. Amândouă acestea au aceeași autoritate pentru evlavie”.¹⁸

În esență conținutul Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții este identic, așadar Sf. Tradiție nu poate fi pusă în opoziție cu Scriptura, numai dacă i se alterează ființa. Între Scriptură, Tradiție și Biserică nu este un raport de supraordonare sau subordonare, ci de coordonare. “Biserica, Scriptura și Tradiția se află într-un raport intim de tip intern, susținându-se reciproc și excluzând orice ierarhizare a lor. Numai în această unitate inexplicabilă ele slujesc adevărului Revelației și comuniunii depline a credincioșilor cu Dumnezeu în Hristos, prin Duhul Sfânt. Biserica apare înaintea Scripturii, dar ea rămâne pentru totdeauna legată de mărturia originală a Revelației fixată în Sfânta Scriptură, pe care o interpretează din perspectiva Tradiției”.¹⁹ A pune Scriptura, Tradiția și Biserica într-o concurență a fost propriu spiritului apusean care a văzut realitățile duhovnicești prin prisma raporturilor juridice, de putere.

Tradiția este mediul de formare al Scripturii, este izvorul Scripturii, autorii bibilici au folosit acest izvor la redactarea cărților Sf. Scripturi, ceea ce nu vine în contradicție cu inspirația Duhului Sfânt, care nu trebuie înțeleasă ca un act mecanic, de dictare, o inspirație verbală, ci una dinamică. Scriptura a rezultat din conlucrarea divino-umană.

Revelația a fost împărtășită Apostolilor de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu întrupat (F.Ap. 1,21-22, I In 1,1-3) și prin ei o primește, păstrează și transmite Biserica. “Tradiția, din punct de vedere ortodox, nu constă numai dintr-o sumă de învățături ale Revelației necuprinse în Sf. Scriptură, transmise printr-o comunicare intelectuală, ci într-o transmisie a unor învățături practice despre mântuire, din generație în generație, prin însăși aplicarea lor practică... Tradiția nu e deci numai

¹⁷ Pr. I. Todoran, *Despre raportul dintre izvoarele Revelației*, p. 719.

¹⁸ Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfânt* 27, 66, J. P. Migne, P.G. XXXII, col. 188 A.

¹⁹ Pr. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 36.

memoria teoretică a unor învățături ale lui Hristos, nescrise în Sf. Scriptură ci și trăirea continuă cu El și în El prin Duhul Sfânt. Mai ales aceasta este Tradiția”.²⁰

Revelația a fost comunicată de Apostoli Bisericii primare prin Scriptură și Tradiția apostolică "Tradiția apostolică originală cuprindea ca într-un tot organic și multiplu ceea ce s-a fixat ulterior în Scriptură și ceea ce a rămas practicat, și de aceea nescris, ca Tradiția în sens restrâns"²¹. Tradiția apostolică exprimă cu claritate esența propovăduirii apostolice nu este o completare a Scripturii. "Tradiția sfântă sau dumnezeiască este Revelația divină predată de Mântuitorul, propovăduită de Sf. Apostoli, dar nescrisă de ei, ci transmisă așa în Biserică, fără schimbare, din generație în generație".²²

Precum Apostolii au fost aleși de Mântuitorul pentru a transmite Revelația dată lor, ei i-au ales pe urmașii lor episcopii, cu același scop, pentru a transmite aceeași Revelație, devenită Tradiție (II Tim 2,1-2). Singurul izvor al mântuirii este Revelația. Sf. Tradiție aparține Bisericii, este un element esențial al ei, viu, organic, necesar, ea face parte din viața Bisericii, din învățătură, din cult, din organizare, iar o suprimare a ei conduce în mod inevitabil la răstălmăcirea Bisericii. Datorită legăturii dintre Biserică și Tradiție, realități care apar în același timp în istorie, negarea Tradiției conduce la o înțelegere greșită a Bisericii, înființată prin predania orală a Apostolilor.

Modul de înțelegere a raportului Scriptură-Tradiție de către confesiuni se repercutează în concepția lor eclesiologică și soteriologică. Lipsa unei interpretări autentice a Scripturii, datorită subestimării Sf. Tradiției conduce inevitabil la o concepție greșită despre mântuire și despre Biserică.

Protestanții maximalizează Scriptura, care este *norma normas* și minimalizează Biserica, respingând orice autoritate extra-biblică. "Luther și Calvin plasează autoritatea în Cuvânt, căruia pastorii, învățătorii și conciliile sunt slujitori".²³ Luther afirmă: "Nu trebuie să se facă articole de credință din cuvintele sau scrierile Sfinților Părinți... Aceasta înseamnă că numai Cuvântul lui Dumnezeu va stabili articolele de credință și nimeni altcineva, nici chiar un înger"²⁴, așadar "ceea ce Sf. Scriptură învață ca un tot unitar trebuie să fie învățătura Bisericii".²⁵ Cât privește mărturisirea de credință a Bisericii primare, respectiv simbolul niceo-constantinopolitan, pe care îl recunoaște, Luther este de părere că "a fost primită

²⁰ Pr. D. Stăniloae, *Primirea Tradiției în timpul de azi din punct de vedere ortodox* în Studii Teologice, nr. 1-2/1975, p. 5.

²¹ Pr. D. Stăniloae, *Sfânta Tradiție. Definierea noțiunii și întinderea ei* în Ortodoxia, nr. 1/1964, p. 88.

²² Pr. I. Todoran, *Sfânta Tradiție și tradiția bisericească* în Mitropolia Ardealului, nr. 9-12/1962, p. 679.

²³ David C. Steinmetz, *Luther and Calvin on Church and Tradition*, în *Calvin's Ecclesiology: Sacraments and Deacons*, Gerland Publishing, Inc., New York & London, 1992, p. 13.

²⁴ *Articuli Smalcaldici*, partea II, art. II, 15, *Die Symbolischen*, p. 303.

²⁵ Pr. Ștefan Sandu, *Teologia Mărturisirilor de credință luterane și ortodoxe* în Ortodoxia, nr. 3-4/1992, p. 6.

deoarece în ea s-a exprimat adevărul Scripturii. Ea nu a fost valabilă deoarece a fost stabilită de Biserică, ci pentru că ea este conformă cu adevărul Scripturii”.²⁶ Calvin se ridică, revoltat, împotriva autorității Bisericii: “există o eroare mult mai periculoasă, care predomină în multe locuri, și anume că Scriptura nu are mai multă greutate decât i se acordă prin consimțământul Bisericii. Este ca și cum adevărul etern și inviolabil al lui Dumnezeu ar depinde de decizia oamenilor..., oameni nelegiuiți, care doresc să impună o tiranie fără frâu sub masca Bisericii”.²⁷ În același fel se pronunță și cărțile simbolice: “Credem și mărturisim Scripturile canonice ale Sfinților Profeti și Apostoli, ambele Testamente, fiind însuși Cuvântul lui Dumnezeu și autoritatea lor înseși este suficientă”.²⁸

Protestantismul afirmă infailibilitatea Bibliei, suficiența ei și superioritatea față de Biserică, pentru că altfel s-ar ajunge la inferioritatea cuvântului lui Dumnezeu față de Biserică, adică a lui Dumnezeu în fața oamenilor. “Faptul că Cuvântul lui Dumnezeu este adevăratul judecător în Biserică nu ridică necesitatea Bisericii învățătoare ca paznic al Cuvântului lui Dumnezeu”.²⁹ Protestanții au părăsit criteriul autorității Bisericii, pentru că îi dezavantaja în disputa lor cu Biserica romano-catolică.

Respingerea autorității și infailibilității Bisericii de către reformatori, a avut ca punct de plecare restrângerea infailibilității Bisericii în romano-catolicism la magisteriu și în ultimă instanță la persoana papei, dar și separația *Ecclesia docens* – *Ecclesia audiens*, ambele străine Ortodoxiei.

Mărturia apostolică consemnată în Scriptură și vivificată prin Duhul a fondat Biserica. Scriptura legitimează Biserica ca adevărata continuatoare a lucrării apostolice de propovăduire. Biserica este înțeleasă doar ca organ care primește Scriptura, ca o adunare a credincioșilor pentru ascultarea Scripturii, dar nu și factor de interpretare a ei: “Suficiența Scripturii funcționează în contextul în care Biblia este privită ca și cartea dată Bisericii, comunității credinței, care se adună și este condusă de Duhul Sfânt”³⁰, însă de obicei nimeni nu ajunge la credință intrând izolat în contact cu Scriptura, ci prin tradiția vie (prin mărturia contemporanilor care cred), transmiterea credinței ține de Tradiție și are loc în Biserică.

Cea mai delicată problemă a Protestantismului este cea a autorității bisericesti și se poate spune că ea constituie cauza problematicii protestante în general, problema raportului autoritate-libertate de conștiință între “mărturisirea de

²⁶ Pr. Șt. Sandu, *Teologia Mărturisirilor ...*, p. 10.

²⁷ J. Calvin, *Institutio christianae religionis*, I, p. 174.

²⁸ Confessio Helvetica, art. 1 în *Die Bekenntnisschriften der Reformierten Kirche*, editor E.F. Karl Müller, Leipzig, 1903, p. 170.

²⁹ Ulrich Kühn, *Kirche*, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1980, p. 51.

³⁰ Timothy George, *Teologia reformatorilor*, trad. de Corneliu Simuț, Ed. Institutului Biblic “Emanuel”, Oradea, 1998, p. 97.

credință, dogmă și magisteriul bisericesc.³¹ Fenomenul religios însă nu poate fi lipsit de principiul autorității, iar Biserica este așezământul ce posedă în mod concret autoritatea. În Protestantism autoritatea se reduce la autoritatea Scripturii (obiectivă) și a Duhului Sfânt (subiectivă). “Protestantismul este... principiul libertății și al individualității, aplicat la lucrurile religioase... Nu numai că Protestantismul este un omagiu adus principiului libertății religioase, dar Protestantismul nu este decât aceasta”.³²

Mărturia interioară a Duhului în fiecare (testimonium Spiritus Sancti internae) mărturisește despre valoarea cărților canonice, apoi îl luminează în înțelegerea lor. Creștinul înțelege textele mai dificile din Scriptură prin analogia de credință și luminarea interioară din partea lui Dumnezeu, izolat, în afara legăturii cu Biserica. Harul spiritual se revarsă în sufletul credinciosului care citește sau ascultă cu evlavie Sf. Scriptură și-l întărește, făcându-l să înțeleagă textul respectiv. Textele întunecoase sau dificile se lămuresc prin cele luminoase, iar cele nesigure prin cele sigure și incontestabile. Astfel Scriptura se interpretează singură, *Scriptura Scripturae interpres*, autoritatea Bisericii nemaifiind necesară și apare principiul liberei interpretări a Bibliei, degenerând într-un individualism generalizat, autoritate pur subiectivă și liberă de orice influență, capacitatea autonomă a creștinului de a interpreta Scriptura.

Este tăgăduit caracterul supranatural al Bisericii văzute, ca autoritate, ce are pe Hristos Cap al ei și pe Duhul Sfânt care o călăuzește spre tot adevărul. Nu există autoritate instituțională și structură a Bisericii. Bisericile protestante nu au un magisteriu doctrinar.

Până la jumătatea secolului al II-lea nu se poate spune că a avut valoare normativă numai tradiția orală. Fixarea canonului și tradiției apostolice este un act de exercitare a autorității Bisericii. Biblia s-a născut în Biserică și pentru Biserică. Biserica a recunoscut în Biblie cuvântul inspirat al lui Dumnezeu. Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserică presupune o prezentare a Scripturii în fața membrilor ei, deci Biserica este mărturisitoare a Scripturii. Păstrarea, transmiterea fidelă și interpretarea fără eroare a adevărului revelat este garantată numai în Biserică (II Pet 3,16). Biserica n-a transmis numai conținutul Revelației, ci l-a aprofundat, explicat, adâncit, formulat și a sistematizat învățătura dumnezeiască.

Biserica este aceea care, în temeiul autorității ei divine, s-a pronunțat definitiv asupra caracterului inspirat al Sf. Scripturi, deosebind-o de orice altă scriere. “Biserica a păstrat în mod perfect și neîntinat ambele izvoare (Scriptura și

³¹ Hans Jürg Urban, *Bekennntnis, Dogma, Kirchliches, Lehramt, Die Lehrautorität der Kirche in hentigen evangelischen Theologic*, Wiesbaden, 1972, p. 170.

³² Wilfried Monod, *Du protestantisme*, Paris, 1928, p. 183-184 cf. N. Chițescu, *Ortodoxie și Protestantism în Ortodoxia*, nr. 3/1950, p. 390.

Tradiția) ale adevărului dogmatic și prin Biserică aceste izvoare au fost interpretate și definite drept și au fost formulate infailibil prin Sfântul Duh”.³³

Raportul Scriptură-Biserică nu este unul de subordonare pentru că în ele este prezent și activ același Duh Sfânt. Nu poate exista o coliziune între Scriptură și Biserică, deoarece Duhul Sfânt, care a grăit prin prooroci, însușește Biserica asigurându-i infailibilitatea, conducând-o spre Hristos, Adevărul. Duhul actualizează cuvintele Scripturii în comunitatea Bisericii, scoțând în relief alte și alte înțelesuri, după nevoile timpului și nivelul de înțelegere duhovnicească a membrilor comunității, așadar Biserica ține Scriptura mereu nouă și totodată mereu aceeași.

Revelația continuă să fie activă în lume în și prin Biserică, misiunea Bisericii este să facă eficientă Revelația, prin Scriptură și Tradiție. Ea este organul prin care se face cunoscută înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri” (Efes 3,10). Biserica este în același timp spațiul în care se aplică Revelația. Ea este unită organic cu Revelația, căci este parte a Revelației, adică punctul în care se finalizează, dar și începe să rodească Revelația.

Sf. Scriptură este izvor și tezaur al Revelației dumnezeiești, dar nu și norma de credință. Norma de credință este învățătura Bisericii.³⁴ Numai Biserica ne învață ce să credem și ce nu putem să nu credem, pe baza Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții, căci ea singură este "stâlp și temelie a adevărului" (I Tim 3,15). "Biserica este cea care explică întreaga învățătură revelată, care este cuprinsă în Sf. Scriptură și în Tradiția apostolică. Singură Biserica are dreptul și obligația să facă aceasta... Biserica nu este abstractă în ea însăși și lipsită de greșală pentru ea însăși, ci numai atâta vreme cât se află permanent în adevărul revelat"³⁵. Scriptura nu poate da sau elabora singură răspunsuri la noile probleme care apar, acest lucru îl poate face numai Biserica, desigur pe baza Sf. Scripturi și a Sf. Tradiții, nuanțând, dezvoltând, aducând noi formulări adevărului revelat, oferind o explicație autentică Scripturii, nu completând-o material cu învățături care ar lipsi din ea. Biserica asigură păstrarea și rodirea în același timp a învățăturii Mântuitorului.

Scriptura poate fi aprofundată, înțeleasă și trăită la adevărata ei valoare numai în Biserică: "Dacă Biblia ar intra în viața credincioșilor altcum decât pe calea Bisericii, ea n-ar mai fi Cuvântul lui Dumnezeu, ci o carte oarecare – demnă, firește de toată considerația – care poate fi obiect al unor cercetări istorice și literare speciale"³⁶, pentru a produce rezultate mântuitoare cuvântul trebuie transmis printr-un mijloc infailibil și cu autoritate.

³³ Zico Rosis, *Sistemul Dogmaticii Bisericii Ortodoxe Sobornicești*, Atena, 1903, p. 58 c.f. Pr. Șt. Sandu, *Teologia Mărturisirilor*, în *Ortodoxia*, nr. 3-4/1991, p. 55.

³⁴ Prot. P. Deheleanu, *Manual de Sectologie*, Tipografia Diecezană, Arad, 1948, p. 79-80.

³⁵ Pr. Ioan Ică, *Protocolul discuțiilor în Sfânta Scriptură și Tradiția apostolică în mărturisirea Bisericii*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2007, p. 252.

³⁶ Pr. Gr. T. Marcu, *Cuvântul lui Dumnezeu în viața Bisericii după Noul Testament* în *Studii Teologice*, nr. 1-2/1971, p. 49.

Ortodoxiei îi este străină noțiunea de supremație, fie a Bisericii, fie a Scripturii, aceasta este o noțiune lumească. Biserica nu are autoritate în interpretarea Scripturii și a Tradiției în sensul unei superiorități față de ele, sau a magisteriului față de corpul Bisericii. Deplinătatea adevărului cuprins în Sf. Scriptură se descoperă în Biserică în lumina Tradiției apostolice. Tradiția de după fixarea canonului Sf. Scripturi e dezvoltarea unor elemente predate, dar rămase nescrise în Scriptură, combinată cu explicarea Scripturii de către Biserică. "Tradiția aceasta e regula de credință (regula fidei) a Bisericii... legătura internă între Sf. Scriptură și regula credinței se stabilește numai prin Biserică"³⁷.

Numai Biserica poate aprecia în timp și pune în valoare Scriptura și Tradiția. Ea este subiectul interpretării și înțelegerii. "A scoate Sfânta Scriptură din contextul Sfintei Tradiții înseamnă a o documentariza, a transforma Revelația divină într-o cronică, iar a scoate Tradiția din confirmarea pe care i-o face textul scripturistic, înseamnă a o face susceptibilă de toate inovațiile...Numai în cadrul integru Scriptură – Tradiție, Revelația devine accesibilă prin Biserică în mod plener credinciosului".³⁸

Biserica, Trupul lui Hristos și interpretează a Revelației nu poate să fie în contradicție cu Capul ei Hristos, Care a dat Revelația. În calitatea ei de corp al lui Hristos, Biserica este singura capabilă să identifice sensul adevărat al Scripturii și Tradiției, dându-le o interpretare autentică.

Nu fiecare individ în parte hotărăște după impresii sau considerații subiective, adevăratul sens al Sf. Scripturi, ci Biserica, prin magisteriul ei (Mt 13,11; 28,19; I Cor 12,28). Adevărul dumnezeiesc nu este și nu poate fi dependent de subiectivitatea umană, "moștenirea hristică, cum și testamentul misionar al Mântuitorului nu puteau rămâne la voia întâmplării, fără eficacitate și realizare soteriologică în Biserică"³⁹ pentru păstrarea unității comunității eclesiale, păstrarea credinței și eliberarea de sub robia păcatului și a morții. De aici derivă obligativitatea învățăturii ei. "Întâlnirea Scripturii cu Biserica are loc în Persoana lui Hristos, pe de o parte, pentru că Scriptura este Cuvântul lui Hristos și Biserica este Trupul lui Hristos, iar pe de altă parte, pentru că așa cum spune însăși Scriptura: "Cuvântul Trup S-a făcut (In 1,14), ceea ce ne face să înțelegem că Scriptura a devenit viață și este viața Bisericii".⁴⁰

Biserica Ortodoxă pune la dispoziția credincioșilor Biblia, fără deosebire, ea nu a impus niciodată restricții în ce privește citirea ei. Înțelesul ei adânc nu poate fi cunoscut însă numai în ambianța harică a Bisericii. Cunoașterea ei nu se poate opri numai la literă, "pentru că litera ucide, iar duhul face viu" (II Cor 3,6).

³⁷ Pr. D. Stăniloae, *Sf. Tradiție...*, p. 65-66.

³⁸ Costache D. Buzdugan, *Relația dintre Revelație și dogmă în Teologia ortodoxă* în Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 5-6/1971, p. 339.

³⁹ Pr. Petru Rezuș, Pr. Al. I. Ciurea, Pr. Lucian Gafton, *Biserica în planul lui Dumnezeu* în Ortodoxia, nr. 3-4/1964, p. 313.

⁴⁰ Pr. C. Davideanu, *Sfânta Scriptură și Biserica* în Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 4/1987, p. 92.

Așa cum reiese chiar din unele texte scripturistice, interpretarea Bibliei pune destule probleme (F.Ap. 18,24-26; II Pet 1,20). O bună cunoaștere a Scripturii nu conduce automat la o corectă interpretare a ei. La aceasta se poate ajunge numai cu ajutorul exegezei Bisericii (I Tim 3,15; II Pet 1,20). Numai Biserica în ansamblul ei teandric posedă harisma infailibilității, ca prelungire în Duhul Sfânt a lui Hristos, Adevărul. (In 14,6; 26).

Biserica, Scriptura și Tradiția nu sunt realități separate și autonome, orice alterare a raportului dintre ele conduce la consecințe nefaste: "Biserica fără Scriptură și Tradiție își pierde identitatea și conținutul, devenind o simplă sectă...Tradiția fără Scriptură și Biserică își pierde sensul, încetând a mai fi calea adevărului și a vieții... O Biserică a Scripturii fără Tradiție se cantonează într-o anumită arie geografică, istorică și culturală, devenind anacronică și irelevantă. O Biserică a Tradiției fără Scriptură își pierde identitatea apostolică deschizându-se necritic unor *aggiornamente* fără sfârșit".⁴¹

Duhul este principiul adevărului și al Bisericii în același timp, Sf. Irineu spune: "Unde este Biserica acolo este și Duhul lui Dumnezeu și unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este Biserica și tot harul, iar Duhul este Adevărul".⁴²

În Protestantismul contemporan există o atitudine mai moderată față de Sf. Tradiție, dar fără a fi acceptată ca tezaur al Revelației. Tradiția rămâne inferioară Scripturii. Relația Scriptură – Tradiție – Biserică nu încetează a fi văzută prin prisma raporturilor de putere. Se caută în Teologia protestantă o formulare a principiului *sola Scriptura* care să nu excludă din capul locului orice valorificare a Tradiției, se încearcă o nouă prezentare a relației sus-menționate fără a se atinge însă principiul formal al Reformei. "Întâietatea Scripturii față de Tradiție presupune mai mult decât numai o relativă diferențiere între un stadiu mai vechi (sau cel mai vechi) și unul mai nou în curentul larg al tradiției bisericești. E vorba de cea mai veche tradiție, care este cuprinsă în Sf. Scriptură, tradiție care are un rang deosebit și care nu poate avea același rang cu tradiția interpretării și acțiunea Sf. Scripturi în istorie. Nici realitatea că e vorba de tradiția orală de odinioară și nici că e vorba de tradiția care a existat la începutul Bisericii nu ajung pentru a determina caracterul și particularitatea acestei tradiții. E vorba de caracterul ei ca Tradiție apostolică obligatorie, care pentru noi numai în Sf. Scriptură este dată; căci orice tradiție post-nou testamentară, oricât ar fi de importantă și oricât de obiectiv ar corespunde cu mărturia biblică, nu este decât o tradiție derivată".⁴³

În operele teologilor protestanți mai noi, luterani sau calvini, poate fi observată atribuirea unei oarecare autorități, relative, Bisericii în transmiterea

⁴¹ Pr. D. Popescu, Diac. Doru Costache, *Introducere în Dogmatica ortodoxă. Teme ale credinței creștine din perspectivă comparată*, Ed. Libra, București, 1997, p. 55.

⁴² Sf. Irineu, *Adversus Haeresis*, III, 24,1 în J. P. Migne, P.G. VII, col. 825.

⁴³ F. Hahn, *Die Helige Schrift...*, p. 48 c.f. Pr. C. Pătuleanu, *Teologia Ecumenică*, p. 33.

sau chiar în interpretarea Scripturii, afirmându-se că ea stă în slujba operei de reconciliere (împăcare).

Karl Barth afirmă supremația Bibliei asupra Bisericii, Biserica există în măsura în care vine din acest Cuvânt al lui Dumnezeu și se îndreaptă spre el.⁴⁴ Biserica este Biserică în măsura în care ascultă de Scriptură și Scriptura este ascultată în ea.⁴⁵ Barth admite Bisericii o autoritate relativă în funcție de Hristos, Apostoli și Scriptură. Autoritatea Bisericii este necesară pentru o interpretare cât mai justă a Scripturii, Biserica se prezintă în concepția lui ca o mijlocitoare a autorității supreme a lui Dumnezeu.

Emil Brunner face chiar un pas spre recunoașterea unei oarecare autorități a Bisericii: "Fără Biserică nu există Biblie... Biblia o datorăm cu totul Bisericii... Biserica este aceea care face înțeleasă Biblia, printr-un neîntrerupt lanț de interpretări, de-a lungul tuturor veacurilor".⁴⁶ Misiunea Bisericii este de a vesti cuvântul, de a transmite tradiția înțeleasă ca Scriptură: "Biserica este puterea care duce peste curentul veacurilor cuvântul Bibliei în prezent, cuvântul, vestirea Bisericii este, după ființa ei, actualizare a cuvântului Bibliei".⁴⁷ Așadar "Biserica (Eclesia) este locul de unde se propagă mesajul Evangheliei".⁴⁸

Respingând Sf. Tradiție, pe linia teologiei evanghelice, Paul Althaus afirmă că "Revelația nu ajunge decât prin canonul Scrierilor biblice... autoritatea Revelației, fiind deci mijlocită prin autoritatea canonului, atunci acesta din urmă nu este în același timp altceva decât autoritatea Bisericii, care formează și transmite canonul".⁴⁹ Este recunoscut, așadar, rolul Bisericii care a format canonul Sf. Scripturi și autoritatea ei ca organ de transmitere a Revelației, chiar și de interpretare a acesteia, așa cum rezultă din cele ce urmează: "Biserica ne transmite canonul împreună cu o anumită înțelegere a Scripturii prin tradiția și situația ei contemporană exegetică și dogmatică".⁵⁰ Paul Althaus ajunge să recunoască și tradiția dogmatică și chiar să infirme principiul clasic protestant *sola Scriptura*: "nimeni nu este nemijlocit față de Biblie".⁵¹

După Paul Tillich purtătoarea Revelației receptate este Biserica, evident prin Revelație înțelege numai Scriptura. Totuși, Tillich admite Bisericii o oarecare autoritate, "Biserica creștină se bazează pe Revelația finală și trebuie să o primească într-un continuu proces de receptare, interpretare și actualizare..."⁵²

⁴⁴ Karl Barth, *L'Église*, Ed. Labor et Fides, Geneva, 1964, p. 211.

⁴⁵ K. Barth, *L'Église*, p. 212.

⁴⁶ Emil Brunner, *Offenbarung und Vernunft*, Zwingli Verlag, Zürich, 1941, p. 138.

⁴⁷ E. Brunner, *Offenbarung und Vernunft*, p. 139.

⁴⁸ E. Brunner, *A mi hitünk*, Sylvester Kiadás, Budapest, 1935, p. 144.

⁴⁹ Paul Althaus, *Grundriss der Dogmatik*, Erlagen, 1929, p. 36.

⁵⁰ P. Althaus, *Grundriss der Dogmatik*, p. 37.

⁵¹ P. Althaus, *Grundriss der Dogmatik*, p. 37.

⁵² Paul Tillich, *Systematic Theology*, vol. I, The University of Chicago Press, Chicago, Illinois, 1963, p. 144.

Edmund Schlink recunoaște Bisericii o oarecare autoritate în fixarea canonului biblic, dar nu în interpretarea Revelației. În cursul istoriei ei, Biserica a fixat canonul Noului Testament recunoscând documentele de origine apostolică, a dat dogme – mărturisind pe Hristos – și reguli (canoane). “Dogmele au autoritate în propovăduirea și lucrarea Bisericii nu pentru că au fost formulate de Biserică, ci pentru că în mărturisirea lor este înțeles Hristos, căruia Apostolii i-au fost martori... Biserica a stabilit modul în care slujirea de propovăduire și de administrare a sacramentelor să fie exercitată”.⁵³

Atunci când afirmăm că Biserica este interpreta Scripturii, înțelegem Biserica în totalitatea ei, cler și credincioși, aceasta este factor de interpretare, nu credinciosul izolat, nu preotul singur, nu clerul în genere. Biserica în ansamblu, ca organism teandric dispune de harima infailibilității. Se poate vorbi despre o eclesialitate a înțelegerii Revelației. “Toată Biserica este un sinod permanent, o comuniune, o convergență, o conlucrare permanentă a tuturor membrilor ei. Numai în această stare se păstrează și se valorifică bunurile ei spirituale”.⁵⁴

Biserica se menține în fidelitate față de Revelație prin Duhul Sfânt. Sensul autentic al conținutului Revelației poate fi înțeles numai în Biserică, martorul vivacității ei, “în Biserică, trupul tainic al lui Hristos, ca și în Sfânta Scriptură este prezent și activ același Duh Sfânt. Unul și același este Duhul care a grăit prin proroci și care a insuflat pe autorii sfinți, cu cel ce a coborât peste Apostoli în ziua Cincizecimii, la întemeierea Bisericii...același Duh Sfânt care a iluminat pe aghiografi este prezent și în Biserică, fiind activ și în momentul când ea decide asupra problemelor ei”.⁵⁵

Autoritatea Bisericii în materie de credință se manifestă prin: a enunța adevărurile de credință, a le preciza, a le defini mai bine, a le formula în expresii mai exacte, protejându-le de răstălmăciri, a interpreta, a explica conținutul infinit al dogmelor (adevăruri de credință revelate) în conformitate cu împrejurările mereu noi în care credincioșii trăiesc. Biserica nu schimbă conținutul adevărului revelat. Tot conținutul învățăturii creștine este revelat. Formularea adevărului de credință cuprins în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție aparține Bisericii. Fondul credinței, în baza căreia ne mântuim, este definit de Biserică din Scriptură și Tradiție.

Biserica este deci organul de păstrare, interpretare, fructificare și trăire a Cuvântului lui Dumnezeu. Scriptura are un caracter eclesial, a apărut și e explicată în Biserică. Tradiția ca și Scriptura trebuie înțeleasă ca o lucrare a Duhului Sfânt în Biserică, iar Biserica este Tradiția întrupată.

⁵³ Edmund Schlink, *The Coming Christ and the Coming Church*, Fortress Press, Philadelphia, 1967, p. 111.

⁵⁴ Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, I, p. 186.

⁵⁵ Pr. Mircea Basarab, *Autoritatea Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă* în *Ortodoxia*, nr. 2/1980, p. 238.